

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

LÂM THỊ QUYÊN

**DẠY - HỌC VĂN BẢN *TỰA* VÀ VĂN *BIA* TRONG SÁCH
GIÁO KHOA *NGŨ VĂN 10* THEO ĐẶC TRƯNG THỂ LOẠI**

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC GIÁO DỤC

THÁI NGUYÊN – NĂM 2008

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM
🌀✧🌀

LÂM THỊ QUYÊN

**DẠY - HỌC VĂN BẢN TỰA VÀ VĂN BIA TRONG
SÁCH GIÁO KHOA NGỮ VĂN 10 THEO ĐẶC TRƯNG
THỂ LOẠI**

Chuyên ngành: *Lí luận và phương pháp dạy học Ngữ văn*
Mã số : 60.14.10

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC GIÁO DỤC

***Người hướng dẫn khoa học:* TS. HOÀNG HỮU BỘI**

THÁI NGUYÊN – NĂM 2008

MỤC LỤC

Phần mở đầu

1. Lí do chọn đề tài.....	1
2. Lịch sử vấn đề:	1
3. Mục đích nghiên cứu:.....	5
4. Nhiệm vụ nghiên cứu:	5
5. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu:.....	6
6. Phương pháp nghiên cứu:.....	6
7. Cấu trúc luận văn:	6

Phần nội dung

Chương I: Cơ sở lý luận và thực tiễn của việc dạy học văn bản thuộc thể

Tựa và thể Văn bia

1. Cơ sở lí luận:	7
1.1 Những điểm mới trong chương trình và SGK lần này (Từ năm học 2002 - 2003 đến năm học 2008 - 2009)	7
1.1.1 <i>Đổi mới chương trình giáo dục phổ thông</i>	7
1.1.2 <i>Đổi mới chương trình và SGK ở bậc THPT</i>	9
1.1.3. <i>Đổi mới dạy học môn Ngữ văn ở THPT</i>	13
1.2 Đặc trưng thể loại của văn bản <i>Tựa</i>	16
1.2.1 <i>Khái niệm</i>	16
1.2.2 <i>Đặc trưng thể loại của Tựa</i>	18
1.3 Đặc trưng thể loại của văn bản <i>Văn bia</i>	19
1.3.1 <i>Khái niệm:</i>	20
1.3.2 <i>Đặc trưng thể loại của Văn bia</i>	21
2. Cơ sở thực tiễn	22
2.1 Giờ dạy học bài <i>Tựa “ Trích diễm thi tập ”</i>	23
2.2 Giờ học <i>Hiền tài là nguyên khí quốc gia</i>	38

2.3. Nhận xét tổng quát về việc thực thi dạy học hai văn bản <i>Tựa</i> và <i>Văn bia</i>	39
Chương II: Các phương án dạy học <i>Tựa</i> và <i>Văn bia</i> đã được đề xuất	
1.1 Hai phương án dạy văn bản tựa “ <i>Trích điểm thi tập</i> ” của Hoàng Đức Lương trong sách giáo viên (SGV) Ngữ văn 10 (bộ chuẩn và bộ nâng cao).....	45
1.1.1 Về mục tiêu bài học.....	45
1.1.2 Về nội dung bài học.....	46
1.1.3. Về phương pháp dạy học.....	47
1.2. Thiết kế của nhà giáo Phạm Thu Hương trong cuốn “Thiết kế bài học Ngữ văn 10” do GS. Phan Trọng Luận chủ biên. NXB Giáo dục, 2006.....	48
1.2.1.Về kết quả cần đạt.....	48
1.2.2. Về hoạt động dạy học.....	48
1.2.3 Nhận xét tổng quát.....	53
1.3. Thiết kế trong cuốn “Thiết kế bài giảng Ngữ văn 10” do TS. Nguyễn Văn Đường chủ biên, NXB Hà Nội, 2006.....	55
1.4. Thiết kế trong cuốn “Giới thiệu giáo án Ngữ văn 10” do TS. Nguyễn Hải Châu chủ biên. NXB Hà Nội, 2006.....	63
2.1. Phương án dạy học văn bản “Hiền tài là nguyên khí quốc gia” trong SGK Ngữ văn 10 (bộ chuẩn).....	69
2.2. Bài thiết kế hướng dẫn đọc thêm văn bản “Hiền tài là nguyên khí quốc gia” trong cuốn “Thiết kế bài giảng Ngữ văn 10” do TS. Nguyễn Văn Đường chủ biên . NXB Hà Nội, 2006.....	73
Chương III: Thực nghiệm sư phạm	
1. Thiết kế bài học thể loại <i>Tựa</i> và thể loại <i>Văn bia</i>	80
1.1 Thiết kế bài học <i>Tựa</i> “ <i>Trích điểm thi tập</i> ”.....	80

1.2. Thiết kế bài dạy học Hiên tài là nguyên khí quốc gia.	87
2. Thực nghiệm sư phạm.....	92
2.1. Mục đích, ý nghĩa của thực nghiệm sư phạm.....	92
2.2. Đối tượng và địa bàn thực nghiệm.....	92
2.3. Phương pháp tiến hành thực nghiệm.	93
2.4. Nội dung thực nghiệm.	94
2.5. Đánh giá kết quả thực nghiệm.	95
2.6. Kết luận chung về thực nghiệm	98

Phần kết luận

1. LÍ DO CHỌN ĐỀ TÀI.

1.1. Về mặt lí luận: **Tựa** còn gọi là lời nói đầu, lời giới thiệu; phần nằm ngoài văn bản của tác phẩm; được viết ra để thuyết minh cho nó về mục đích, tôn chỉ, cách viết, hoàn cảnh ra đời... thường được trình bày ở đầu cuốn sách. **Tựa** có thể do chính tác giả viết hoặc do người khác viết.

Văn bia gồm *bi kí, bi văn, bi minh, mộ chí minh*. Là những bài văn khắc trên bia đá đặt ở chùa chiền, đền miếu, lăng mộ, cầu, đình... để ghi công tích các bậc danh nhân, anh hùng hoặc các sự kiện quan trọng đáng nhớ; thường được viết bằng văn xuôi, phần “minh” được viết bằng văn vần gồm phần ghi chép tiểu sử, lai lịch và phần ngợi ca, phẩm bình.

Đây là hai thể loại thuộc văn nghị luận thời trung đại, lần đầu tiên hai thể loại này được đưa vào chương trình Ngữ Văn trung học phổ thông. Vì vậy, về lí thuyết, khoa học về phương pháp giảng dạy văn học chưa có ai bàn đến việc dạy học hai loại văn bản này. Bởi vậy, lần này chúng tôi mạnh dạn chọn đề tài nghiên cứu này với mong muốn có được chút đóng góp cho việc dạy học hai loại văn bản này ở trường trung học phổ thông.

1.2. Về mặt thực tiễn: Lần đầu tiên, **Tựa** “*Trích điểm thi tập*” của Hoàng Đức Lương và **Hiền tài là nguyên khí quốc gia** của Thân Nhân Trung được đưa vào SGK Ngữ văn 10. Làm thế nào để việc dạy học hai loại văn bản này đạt hiệu quả cao? Đó là vấn đề đang đặt ra trước mắt những giáo viên thực thi chương trình sách giáo khoa Ngữ văn mới. Chọn đề tài nghiên cứu này, chúng tôi hy vọng góp một ý kiến nhằm giải quyết những khó khăn, lúng túng mà thầy- trò ở trung học phổ thông đang gặp phải.

2. LỊCH SỬ VẤN ĐỀ

Vì đây là lần đầu tiên hai loại văn bản này được đưa vào chương trình sách giáo khoa Ngữ Văn nhà trường nên việc nghiên cứu phương pháp dạy

học về nó chưa nhiều; ta chỉ có thể nói tới một số bài viết trong các cuốn sách tham khảo cho GV và HS được xuất bản gần đây:

2.1. Sách phân tích , bình giảng gồm các bài:

Bài phân tích văn bản *Tựa “ Trích diễm thi tập”* của Hoàng Đức Lương và phân tích văn bản *Hiền tài là nguyên khí quốc gia* của Thân Nhân Trung trong cuốn *Phân tích tác phẩm Ngữ Văn 10* do Trần Nho Thìn làm chủ biên.

Với văn bản *Tựa “Trích diễm thi tập”* của Hoàng Đức Lương, tác giả bài viết khẳng định tầm quan trọng của việc tìm hiểu văn bản *Tựa*: “Ngày nay, để nghiên cứu văn học trung đại, những bài tựa, bài bạt là nguồn tư liệu quan trọng giúp chúng ta hiểu sâu hơn, đúng hơn các sáng tác văn học”.

Đến phần phân tích, tác giả tập trung làm rõ: Tính chất nghị luận của bài *Tựa* và giá trị văn học của nó.

Với văn bản *Hiền tài là nguyên khí quốc gia*, tác giả đã cung cấp cho người đọc một số tri thức xung quanh các hình thức tuyên chọn và khích lệ nhân tài do nhà nước phong kiến triều Lê đặt ra, trong đó việc lập bia đá là một trong những biện pháp cần thiết để khích lệ, cổ vũ nhân tài. Đồng thời, tác giả phân tích rõ đặc trưng, chức năng và nghệ thuật của văn bản.

Đây là những tri thức quan trọng, có vai trò hỗ trợ học sinh khi tiếp nhận hai loại văn bản trên.

2.2. Sách thiết kế dạy học gồm có:

- Sách giáo viên Ngữ Văn 10 chương trình chuẩn: Hướng dẫn dạy học văn bản *Tựa “Trích diễm thi tập”* của Hoàng Đức Lương. Nội dung của bài dạy văn bản này là tập trung làm rõ hai đơn vị kiến thức:

- *Các nguyên nhân khiến cho thơ ca Việt Nam thời kì trung đại trước thế kỉ 15 không được truyền lại đầy đủ. Qua đó, học sinh hiểu thêm những*

khó khăn và cố gắng to lớn của ông cha ta trong sự nghiệp xây dựng nền văn hóa dân tộc.

- Niềm tự hào và ý thức trách nhiệm của Hoàng Đức Lương đối với nền thơ ca dân tộc.

Tiến trình giờ dạy học được thực hiện như sau:

Bước 1: Trước hết cho học sinh đọc toàn văn bản tại lớp, làm rõ nội dung văn bản bằng các kiến thức bổ trợ.

Bước 2: Tìm hiểu chi tiết văn bản bằng cách tổ chức cho học sinh thảo luận và trả lời các câu hỏi trong sách giáo khoa.

Bước 3: Kiểm tra, đánh giá và gợi ý giải bài tập.

Hướng dẫn học sinh đọc thêm văn bản ***Hiện tài là nguyên khí quốc gia*** của Thân Nhân Trung. Tìm hiểu văn bản này học sinh cần thấy được các ý cơ bản sau:

- + Trước hết bài kí khẳng định tầm quan trọng của hiện tài đối với quốc gia.
- + Ý nghĩa, tác dụng của việc khắc bia tiến sĩ.
- + Bài học lịch sử rút ra từ việc khắc bia tiến sĩ.
- Sách tham khảo có:

Cuốn ***thiết kế bài học Ngữ Văn 10*** do GS Phan Trọng Luận làm chủ biên có bài thiết kế dạy học văn bản ***Tựa “Trích diễm thi tập”*** của Hoàng Đức Lương, theo tác giả nội dung bài học là cần làm rõ các kiến thức cơ bản:

- *Đặc điểm của một bài Tựa.*
- *Lí do biên soạn Trích diễm thi tập.*
- *Quá trình biên soạn và cách tổ chức tác phẩm.*
- *Thấy được tình cảm, thái độ của tác giả, trong quá trình gian khổ xây dựng và bảo vệ nền văn hiến dân tộc, bản lĩnh ý thức độc lập tự chủ về văn hóa của ông cha ta.*

Bài học được tiến hành theo các bước sau:

I- Tiếp cận văn bản qua các thông tin liên quan tới tác giả và tác phẩm.

II - Học văn bản: Đọc, tìm hiểu bố cục, phân tích chi tiết văn bản.

III - Khái quát lại; củng cố kiến thức.

Cuốn *Thiết kế dạy học Ngữ Văn 10* của TS Hoàng Hữu Bội, theo tác giả việc dạy học văn bản *Tựa “Trích diễm thi tập”* của Hoàng Đức Lương cần làm rõ các nội dung sau:

- Đặc điểm của thể **Tựa** nói chung và văn bản *Tựa “Trích diễm thi tập”* của Hoàng Đức Lương nói riêng.

- Những nét chính về tác giả Hoàng Đức Lương.

- Cấu trúc của văn bản.

- Hiểu ý kiến, tình cảm của tác giả ở từng vấn đề, và nghệ thuật lập luận ở từng phần sau khi nhìn tổng quát toàn văn bản.

Bài học được dẫn dắt theo các bước sau:

Bước 1- Tiếp xúc bước đầu với tác phẩm.

Bước 2- Xem xét từng phần nội dung và hình thức của văn bản.

Bước 3- Khơi gợi học sinh trao đổi về những vấn đề được tác giả đặt ra trong tác phẩm.

Công việc hướng dẫn học sinh tiếp nhận văn bản *Hiền tài là nguyên khí quốc gia* của Thân Nhân Trung cũng được dẫn dắt cụ thể theo các bước:

Bước 1- Tiếp xúc bước đầu với văn bản. Nội dung cụ thể là cho học sinh đọc văn bản và giải thích từ khó; giới thiệu đôi nét về tác giả và tác phẩm.

Bước 2- Tìm hiểu chi tiết về văn bản:

- Cấu trúc văn bản.

- Nội dung của văn bản bao gồm:

+ “Hiền tài là nguyên khí quốc gia”

+ Chính sách trọng đãi người tài của triều đại Lê Thánh Tông.

+ Lợi ích của việc dựng tấm bia đá.

- Khơi gợi học sinh phát hiện ra những nét độc đáo trong nghệ thuật của tác phẩm.

Bước 3- Liên hệ thực tế.

Các thiết kế bài giảng, các bài phân tích của các nhà sư phạm đã giúp chúng tôi có được những cảm nhận đúng đắn về hai văn bản thuộc thể loại **Tựa** và **Văn bia** trong chương trình sách giáo khoa Ngữ Văn 10. Đó là nguồn kiến thức bổ ích giúp chúng tôi bổ sung, hoàn thiện đề tài nghiên cứu: **“Dạy học Tựa và Văn bia trong sách giáo khoa Ngữ Văn 10 theo đặc trưng thể loại”**

3. MỤC ĐÍCH NGHIÊN CỨU:

3.1. Tìm hiểu tình hình dạy học hai văn bản thuộc thể **Tựa** và **Văn bia** ở nhà trường trung học phổ thông trong những năm đầu thực thi chương trình sách giáo khoa Ngữ Văn mới. Cụ thể là tìm hiểu về những thuận lợi, khó khăn, cách tổ chức giờ học và hiệu quả giờ học hai văn bản; **Tựa “ Trích diễm thi tập** của Hoàng Đức Lương và **Hiền tài là nguyên khí quốc gia** của Thân Nhân Trung.

3.2. Trên cơ sở lí luận và thực tiễn, luận văn đề xuất một phương án dạy học nhằm nâng cao hiệu quả giờ dạy hai văn bản trên.

4. NHIỆM VỤ NGHIÊN CỨU:

4.1. Tìm hiểu đặc trưng của hai thể loại **Tựa** và **Văn bia** để vận dụng nó vào việc xác định hướng tiếp cận tác phẩm.

4.2. Khảo sát thực tiễn dạy học hai văn bản:

- **Tựa Trích diễm thi tập** của Hoàng Đức Lương.

- **Hiền tài là nguyên khí quốc gia** của Thân Nhân Trung.